

*****

ЛІНГВОДИДАКТИКА ТА ПЕДАГОГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

*****

УДК 378.22.001

С. С. Чорна

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті проаналізовано загальнонаукові концепції сутності педагогічної культури загалом та педагогічної культури викладача вищої школи зокрема; розкрито зміст і компоненти педагогічної культури викладача ВНЗ.

Ключові слова: культура, педагогічна культура, майбутній викладач вищої школи.

Докорінні зміни, що відбуваються сьогодні в Україні, потребують переосмислення вимог щодо особистості майбутнього фахівця, у тому числі педагога. Одним із визначальних факторів ефективності цієї підготовки є особистість викладача вищої школи. Становлення й розвиток особистості педагога, його професійне становлення та життєва позиція залежать від рівня інтелектуального й морального розвитку, здатності до самореалізації та самовдосконалення, уміння керувати своєю професійною діяльністю. Загальновідомо, що успішність освітнього процесу у ВНЗ забезпечує висококультурна особистість викладача. Саме тому в системі вищої освіти чільне місце має посісти формування педагогічної культури майбутнього викладача вищої школи.

Сучасна система підготовки викладачів орієнтована виключно на розвиток професійних умінь і навичок. Поза увагою залишається формування педагогічної культури майбутніх викладачів вищого навчального закладу, зокрема в умовах магістратури.

Мета статті – проаналізувати теоретичні засади дослідження проблеми формування педагогічної культури особистості в психолого-педагогічній науці та уточнити поняття “педагогічна культура майбутнього викладача вищої школи”.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній найбільш повно відображені духовні та матеріальні цінності освіти й виховання, способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для здійснення освітньо-виховного процесу. Отже, реальні потреби вищої й загальноосвітньої школи зумовлюють підвищення інтересу науковців до проблеми педагогічної культури.

У науково-педагогічних дослідженнях накопичено значний досвід наукового пояснення феномена педагогічної культури майбутнього вчителя (М. Васильєва, Т. Володько, Н. Воробйов, О. Гармаш, В. Гриньова, Т. Іванова, Н. Крилова, І. Никифорова, С. Операйло, Я. Черньонков, П. Щербань та ін.), учителів, педагогів,

освітян (О. Бондаревська, М. Букач, І. Відт, Б. Дьяченко, С. Єлканов, І. Зязюн, Н. Ліфінцева, В. Луговий, Г. Різз, О. Рудницька, М. Скрипник, В. Сластьонін, В. Шейко та ін.); висвітлено різні аспекти професійної діяльності викладача вищого навчального закладу та з'ясовано шляхи формування його педагогічної культури (А. Барбанщикова, С. Вітвицька, О. Гура, І. Ісаєв, А. Коржуєв, С. Муцинов, С. Одарюк, В. Попков, В. Сластьонін та ін.).

У контексті нашого дослідження розкриття сутності педагогічної культури потребує, насамперед, визначення й аналізу поняття “культура”.

У сучасній науці існують різні підходи до поняття “культура”:

- діяльнісний, згідно з яким культура – особливий спосіб людської діяльності (В. Давидович, Ю. Жданов, С. Мамонов, Е. Маркарян, О. Ханова та ін.);
- соціально-ціннісний, або аксіологічний, згідно з яким культура – система цінностей (С. Анісімов, А. Арнольдов, В. Блюмкін, М. Дьомін, А. Коршунов, Г. Оботурова, Н. Розов, Е. Соколов та ін.);
- особистісний, згідно з яким культура – процес творчої самореалізації особистості, яка є суб'єктом культурно-історичного процесу (Е. Баллер, Л. Коган, Л. Круглова, М. Межуєв, В. Семенов та ін.).

За всієї різноманітності визначень культури спільним є визнання, що суб'єктом культури є особистість, яка творить, зберігає й поширює культурні цінності. Незаперечним є той факт, що система освіти – це надійний канал передавання соціокультурного досвіду людства.

Педагогічна культура є однією з найважливіших складових культури суспільства. Від рівня сформованості педагогічної культури викладача залежить культура студента, який у майбутньому буде відтворювати та збагачувати культуру суспільства.

Питання педагогічної культури майбутнього вчителя посідає чільне місце в дослідженнях таких науковців, як Н. Воробйов, Т. Іванова, В. Суханцева. Вони схильні вважати, що педа-

гогічна культура – це інтегральна якість особистості педагога, яка проектує його загальну культуру у сферу професії; це синтез високого професіоналізму та внутрішніх якостей педагога, володіння методикою викладання й наявність культуротворчих здібностей [3, с. 66].

Такий підхід є і в працях В. Лугового, який розглядає педагогічну культуру як полікомпонентну. Складниками культури педагогічного працівника, на думку вченого, є: педагогічні потреби, вміння, здібності, мислення, педагогічна уява, емоційність, товариськість, художній талант, педагогічні методи і стилі. За В. Луговим, педагогічна культура буває загальноосвітня, спеціально-професійна, спеціально-предметна [12, с. 38].

Характер вияву педагогічної культури Є. Захарченко розглядає як частину загальнолюдської культури, в якій втілені особливі цінності соціально-педагогічної практики, педагогічної теорії та способи педагогічної діяльності. На його думку, педагогічна культура є сукупністю досягнень соціальної практики, педагогічних поглядів, ідей, теорій, способів педагогічної діяльності. Він розглядає педагогічну культуру як явище, яке залежить від низки обставин: ситуації в суспільстві, політики в галузі освіти, особливостей соціального замовлення на той чи інший тип особистості, від моральних відносин, релігійного фону суспільства, стану інформаційних систем і їх змісту, доступності педагогічної інформації [7, с. 70].

Найбільш широке коло питань стосовно формування особистості вчителя висвітлено в працях І. Зязюна. Науковець підкреслює, що вчитель – основоположна сила соціального відтворення: культурного, економічного, політичного. Без нього унеможливаються соціальний поступ, будь-які досягнення народу й держави. Він є безпосередньо продуктивною силою [9, с. 13]. Учений вважає, що внутрішній світ викладача повинен мати такі складники: уявлення про свою індивідуальність; конкретну єдність інтересів, схильностей, ціннісних орієнтацій; сформовану, чітко визначену самооцінку й самоповагу [9, с. 54]. Саме І. Зязюном уперше в Україні була створена наукова школа естетичної культури педагога та виділено основні етапи естетичного саморозвитку майбутнього педагога: активність (художність, експресивність); створення й аналіз відповідних ситуацій (комунікативно-естетичних, самовираження, оцінних, пізнавальних); інформацію про успіх (викладача, колег по навчанню); закріплення позитивних результатів саморозвитку в процесі опанування і фундаментальних, і прикладних наук [8, с. 11].

На нашу думку, реалізація новаторських підходів у формуванні естетичної культури майбутнього педагога дає змогу стимулювати розвиток його естетико-інноваційного потенціалу та вдосконалити педагогічну культуру.

У працях В. Сластьоніна йдеться про науковий зміст і умови формування професійно-педагогічної культури. Він визначає її як певну цілісність, втілену у формах індивідуального

досвіду, як гармонію культури знань і мислення, культури почуттів, спілкування, поведінки, як сукупність таких особистісних характеристик, як гуманістична спрямованість, творче педагогічне мислення, здатність до інноваційної діяльності, висока соціальна відповідальність [16, с. 13].

Особливий акцент у визначенні педагогічної культури як явища Т. Володько робить на вивченні вчителем власного “Я”. За баченням Т. Володько, педагогічна культура – це нескінченний процес самовдосконалення, який передбачає усвідомлення своєї неповторності, унікальності; має свою мету й мотиви власного саморозвитку. Вона стверджує, що педагогічна культура передбачає цілісність і гармонійну єдність індивідуальних властивостей, зокрема креативних; динамічність та неперервність саморозвитку; постійну роботу над собою, над підвищенням рівня власної педагогічної культури; усвідомлення власної значущості в особистому, професійному й соціальному аспектах [2].

На педагогічному аспекті проблеми зосереджує свою увагу О. Гармаш. На думку вченої, педагогічна культура – складне поняття, яке охоплює і рівень розвитку вчителя, й основні вимоги до його поведінки та діяльності, а також програму його подальшого професійного розвитку. Тобто педагогічна культура потребує особистісно-дієвого підходу для вивчення, вона є якісною характеристикою педагога, вказуючи на рівень його духовного розвитку, сформованості педагогічних знань, умінь, навичок, а також педагогічних здібностей та потреб [4, с. 29].

Значний внесок у розробку питання педагогічної культури зробила В. Гриньова, яка найбільш глибоко та детально досліджує педагогічну культуру майбутнього вчителя, в якій вона (педагогічна культура) постає як один з елементів педагогічної системи. Розглядаючи цю систему в єдності її структурних та функціональних компонентів, автор вважає, що педагогічна культура – це цілісна сутнісна характеристика особистості вчителя, показник рівня його професійної підготовки, умова ефективної педагогічної діяльності [5, с. 96].

У процесі педагогічної діяльності педагог також повинен враховувати різні аспекти спілкування, його особливості. Проте, щоб стати майстром спілкування, необхідно мати якості, важливі для міжособистісних стосунків. Список якостей, який повинен бути своєрідним орієнтиром для вчителя (до чого прагнути, які риси враховувати, культивувати в себе) запропонував польський психолог Єжи Мелібруда. На думку вченого, під час спілкування найважливішими є такі якості:

- 1) емпатія: вміння бачити світ очима інших, сприймати їх вчинки з їх позицій, здатність сказати іншим про своє розуміння;
- 2) доброзичливість: здатність не тільки відчувати, а й показувати людям своє доброзичливе ставлення, вміння приймати, навіть коли не схвалюєш, їх вчинки, готовність підтримати;

- 3) автентичність: уміння бути природним у взаєминах, бути самим собою;
- 4) конкретність: відмова від загальних міркувань, багатозначних невиразних зауважень, готовність відповідати однозначно на запитання;
- 5) ініціативність: нахил до діяльної позиції у взаєминах, здатність встановлювати контакти самому, виявляти активність, не чекати активності інших;
- 6) безпосередність: уміння говорити та діяти прямо, уявлення про ставлення інших і чесна демонстрація свого ставлення;
- 7) відкритість: готовність відкрити свій внутрішній світ, щирість, уміння говорити про свої думки та почуття, але не про інтимні таємниці;
- 8) прийняття почуттів: відсутність страху при безпосередньому зіткненні зі своїми почуттями або почуттями інших людей, готовність прийняти почуття іншого й не нав'язувати свого;
- 9) конфронтація: вміння спілкуватися з іншими людьми з повним усвідомленням своєї відповідальності та зацікавленості [13].

Отже, вищезазначені якості спілкування є важливими компонентами педагогічної культури, до яких мають прагнути не тільки вчителі, а й викладачі вищої школи.

Аналіз наукових публікацій останніх років засвідчує появу нових підходів з питань педагогічної культури. Роль вищої освіти у формуванні педагогічної культури майбутнього спеціаліста відзначає С. Одарюк. Саме поняття "педагогічна культура" вона розуміє досить широко: як динамічну систему загальнолюдських цінностей і творчих засобів освоєння педагогічної діяльності й особистісних досягнень людини. Дослідниця вважає, що в основі обґрунтування сутності педагогічної культури закладені філософські ідеї про розвиток культури, про конкретно-історичну своєрідність культури в різні епохи, її етнічні та національні особливості; про багатство й різноманітність компонентів духовної культури суспільства. Суб'єктом педагогічної культури С. Одарюк вважає суспільство загалом, бо саме від нього залежить зміст освіти, який, у свою чергу, реалізується через педагогічний взаємозв'язок з батьками, вчителями, викладачами, у конкретно-історичному та особистісному педагогічному досвіді. До педагогічної культури вона зараховує й народну педагогіку, систему народної освіти, стан педагогіки взагалі, рівень підготовки вчителів, педагогічну освіченість людей [14].

Слід підкреслити роль праць П. Щербаня, який визначив сутність, критерії й показники педагогічної культури не тільки викладача, вчителя, вихователя, а й педагогічної культури навчального закладу та сім'ї. Автор переконливо доводить, що саме педагогічна культура через 5–10 років XXI ст. стане визнаною й суспільною цінністю [18].

Педагогічну культуру як інтегральну, системну єдність компонентів – складників, взаємодія яких дає змогу побачити вчителя-про-

фесіонала, розглядає Г. Різз. До них автор зараховує культуру визначення мети, культуру педагогічного знання, світоглядну культуру, культуру почуттів, культуру ставлення, культуру спілкування, організаційну культуру [15].

Деякі вчені ототожнюють поняття "педагогічна культура" з поняттям "професіоналізм педагога". Б. Дьяченко визначає його як психолого-педагогічний феномен, який ґрунтується на педагогічній культурі й професійній самосвідомості, що являє собою складну діалектичну взаємодію педагогічного мислення, педагогічних здібностей, професійних знань і вмінь, індивідуально-особистісних характеристик педагога, які виявляються в його духовності, інтелігентності, гуманізмі й реалізуються в творчій педагогічній діяльності [6, с. 6].

Дещо розширює поняття педагогічної культури Я. Черньонков [17]. Він розглядає категорію "культура майбутнього вчителя" як таку, що складається з особистісної та професійної культури, ставлячи знак рівності між професійною й педагогічною культурою. На основі порівняльного аналізу сутності споріднених понять "професійна культура вчителя" і "педагогічна культура" ним запропоновано таке визначення професійної культури: "Професійна культура вчителя – це складне, інтегральне утворення у цілісній професійній структурі його особистості, уособлення різних видів особистісної культури, сукупність професійно важливих якостей та характеристик, інтеріоризованих сенсожиттєвих і світоглядних цінностей та установок, умова ефективної професійної діяльності, професійної самоактуалізації, досягнення соціально-професійної зрілості" [17, с. 8–9]. Згідно з концепцією Я. Черньонкова, педагогічна культура є одним з найважливіших складників професійної культури.

Таким чином, аналіз теоретичної педагогічної спадщини провідних вітчизняних і зарубіжних педагогів показав усю складність і багатомірність такого феномена, як педагогічна культура вчителя, що яскраво виявляється в різноманітті її визначень та видів. Проте відповідно до мети та завдань дослідження перед нами постає потреба у визначенні сутності педагогічної культури саме викладача вищої школи.

Уперше проблема формування педагогічної культури викладача вищої школи була висвітлена в 80-х рр. XX ст. А. Барабанщиковим. На його думку, педагогічна культура викладача вищої школи – це вираження його прагнення до безперервної досконалості у своїй діяльності. Як специфічно професійне явище вона являє собою певний ступінь оволодіння викладачем професійним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності й досягнутий рівень розвитку його особистості як педагога. Педагогічна культура містить у своїй основі світоглядну, моральну, професійну, інтелектуальну, емоційну, естетичну, фізичну сторони культури. У ній виявляється ставлення викладача до педагогічної діяльності, розумін-

ня її суті, своєї ролі та свого місця в педагогічному процесі, характер спеціальної підготовки, стиль повсякденної педагогічної й науково-дослідної діяльності, спілкування, поведінки, ставлення до самовдосконалення [1, с. 8].

А. Барабанщиков визначає, що вісью, фундаментом педагогічної культури викладача є його ідейність – сплав знань, переконань і практичних дій.

Особливу цінність мають погляди на педагогічну культуру таких сучасних учених, як А. Коржуєв, В. Попков. Вони вважають, що слід увести в контекст педагогічної культури викладача термін “толерантність” (від латинського *tolerantia* – терпіння, поблажливість), що виховання терпимості та згоди повинно стати одним із провідних освітніх завдань ХХІ ст. Вони визначають при цьому важливе джерело формування толерантності. Ним є педагогічне спілкування викладача зі студентом, коли викладач – взірець, еталон вияву толерантності в найрізноманітніших ситуаціях. На їх думку, виховання толерантності відбувається під час аудиторного й позааудиторного неформального спілкування; у період керівництва реферативними, курсовими, дипломними роботами студентів, під час практики, а також диспутів, творчих зустрічей і наукових конференцій. При цьому особлива роль у формуванні толерантності належить викладачеві ВНЗ, його філософській і педагогічній компетенції [11, с. 56].

Продовжуючи аналіз підходів до розгляду проблеми педагогічної культури викладача вищого навчального закладу, слід підкреслити вагомість поглядів І. Ісаєва, який найбільш ґрунтовно визначив сутність педагогічної культури викладача вищої школи й обґрунтував доцільність формування її в середовищі викладачів вищої школи. Сутнісними в становленні педагогічної культури викладача він вважає інтегральну якість особистості педагога – професіонала, умови й передумови ефективної педагогічної діяльності, узагальнені показники професійної компетентності та цілі професійного самовдосконалення [10, с. 22–23]. Крім того, учений уперше розмежовує поняття “педагогічна культура вчителя” і “педагогічна культура викладачів вищих навчальних закладів”. Високо оцінюючи погляди А. Барабанщикова на суть поняття “педагогічна культура”, І. Ісаєв все-таки вважає, що в розумінні А. Барабанщикова немає єдиної основи, підґрунтя у виділенні структурних і функціональних компонентів педагогічної культури викладача ВНЗ. Учений пропонує модель професійно-педагогічної культури викладача вищої школи, в основу якої покладено певні методологічні положення:

- професійно-педагогічна культура – це універсальна характеристика педагогічної реальності;
- професійно-педагогічна культура являє собою своєрідне проектування загальної культури у сферу педагогічної діяльності;
- професійно-педагогічна культура – це система освіти, яка вибірково взаємодіє з на-

вколишнім середовищем і містить низку структурно-функціональних компонентів;

- одиницею аналізу професійно-педагогічної культури є творча за своєю природою педагогічна діяльність;
- особливості формування й реалізації професійно-педагогічної культури викладача вищого навчального закладу зумовлені індивідуально-творчими, психофізіологічними й віковими характеристиками та сформованим соціально-педагогічним досвідом особистості [10].

Висновки. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури, здійснений з метою з’ясування стану досліджуваної проблеми, дає підставу вважати що:

- на сьогодні проблема формування педагогічної культури викладача вищої школи є малодослідженою;
- серед учених немає одностайної думки щодо визначення поняття “педагогічна культура викладача ВНЗ”;
- загалом можна виділити такі три основні підходи до визначення сутності педагогічної культури:

- 1) педагогічна культура як частина загальнолюдської культури, що включає характеристики педагогічного процесу в історичному розвитку, сукупність цінностей, які характеризують особистість, освітній заклад, державу, суспільство загалом (О. Бондаревська, О. Гармаш, Є. Захарченко, О. Одарюк, П. Щербань та ін.);
- 2) педагогічна культура як вищий рівень педагогічної майстерності, педагогічної освіченості, професійної компетентності і людської індивідуальності, що формується в процесі професійної діяльності (А. Барабанщиков, С. Муцинов, М. Скрипник, В. Сухомлинський та ін.);
- 3) педагогічна культура як складна система цінностей – регуляторів педагогічної діяльності (В. Гриньова, І. Ісаєв, Т. Колодько, Н. Крилова, Н. Мазур та ін.).

Узагальнюючи погляди багатьох учених, пропонуємо комплексне визначення цього поняття: педагогічна культура викладача вищої школи – це органічний взаємозв’язок сукупності загальнокультурних та педагогічних цінностей, професійних знань, умінь, навичок, педагогічної майстерності, необхідних для успішного здійснення освітньо-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Список використаної літератури

1. Барабанщиков А. В. Проблемы педагогической культуры преподавателей вузов и задачи секций педагогики высшей школы педагогического общества РСФСР / А. В. Барабанщиков // Профессиональное мастерство преподавателя высшей школы : материалы семинара, проведенного 27–28 ноября 1979 г. в г. Орджоникидзе. – Москва, 1980. – 100 с.

2. Володько В. М. Основні проблеми підготовки майбутнього вчителя / В. М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 2. – С. 89–98.
3. Воробьев Н. Е. О педагогической культуре будущего учителя / Н. Е. Воробьев, Т. В. Иванова, В. К. Суханцева // Педагогика. – 1992. – № 1–2. – С. 66–70.
4. Гармаш О. Б. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя / О. Б. Гармаш. – Київ : Либідь, 1998. – 558 с.
5. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / В. М. Гриньова. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.
6. Дьяченко Б. А. Развитие профессионализма молодого учителя в системе послыдипломной освіти : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Б. А. Дьяченко. – Київ, 2000. – 19 с.
7. Захарченко Е. Ю. Педагогическая культура и культурно-образовательная ситуация / Е. Ю. Захарченко // Педагогика. – 1999. – № 3. – С. 69–73.
8. Зязюн І. А. Естетична регуляція ціннісної свідомості / І. А. Зязюн // Вища освіта України. – 2005. – № 3. – С. 5–11.
9. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – Київ : МАУП, 2000. – 309 с.
10. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / И. Ф. Исаев. – Москва : Академия, 2002. – 208 с. – (Высшее образование).
11. Коржуев А. В. Подготовка преподавателя высшей школы / А. В. Коржуев, В. А. Попков // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 53–58.
12. Луговий В. Є. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. ... д-ра пед наук : 13.00.01 / В. Є. Луговий. – Київ, 1993. – 46 с.
13. Мелибрда Е. Я – Ты – Мы: Психология возможности улучшения общения / Ежи Мелибрда ; пер. с польск. Е. В. Новиковой ; вступ. ст. и общ. ред. А. А. Бодалева, А. Б. Добровича. – Москва : Прогресс, 1986. – 254 с.
14. Одарюк С. Значення вищої освіти у формуванні педагогічної культури майбутнього спеціаліста / С. Одарюк // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 7. – С. 43–46.
15. Ризз Г. И. Размышления о педагогической деятельности, культуре, мастерстве / Г. И. Ризз // Педагогика. – 1995. – № 4. – С. 114–116.
16. Сластенин В. А. Формирование профессиональной культуры учителя / В. А. Сластенин. – Москва : Прометей, 1993. – 177 с.
17. Черньонков Я. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Я. О. Черньонков. – Кіровоград, 2006. – 20 с.
18. Щербань П. Сутність педагогічної культури / П. Щербань // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 67–71.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2014.

Чорная С. С. Педагогическая культура будущих преподавателей высшей школы как научно-педагогическая проблема

В статье анализируются общенаучные концепции сущности педагогической культуры вообще и педагогической культуры преподавателя высшей школы в частности; раскрываются содержание и компоненты педагогической культуры преподавателя вуза.

Ключевые слова: культура, педагогическая культура, будущий преподаватель высшей школы.

Chorna S. Pedagogical Culture of Future High School Teachers as a Scientific and Pedagogical Problem

The article analyzes the nature of scientific concept of pedagogical culture in general and pedagogical culture of a high school teacher in particular, the content and components of pedagogical culture of a high school teacher.

Teaching culture is a part of human culture. It most closely reflects the spiritual and material values of education, creative ways of teaching activities necessary to implement the educational process. So the real needs of higher and secondary school cause increasing scientific interest in the problem of teaching culture.

Analysis of psychological and educational literature conducted to ascertain the state of the investigated problem, suggests that:

- today the problem of pedagogical culture of a high school teacher is less explored;
- among scientists there is no consensus on the definition of “educational culture of a high school teacher”;
- generally it can be divided into the following three main approaches to defining the essence of pedagogical culture:

1. *pedagogical culture as a part of human culture, including characteristics of the pedagogical process in historical development, a set of values that characterize the identity, educational institutions, state and society as a whole;*

2. *pedagogical culture as the highest level of pedagogical skills, pedagogical education, professional competence and human individuality, which is formed in the profession;*

3. *educational culture as a complex system of values – regulators of educational activities.*

So, pedagogical culture of a high school is a set of organic relationship of comprehensive and educational values, professional knowledge, skills, pedagogical skills necessary for successful implementation of educational process in higher education.

Key words: culture, pedagogical culture, future teacher of high school.